

Halil İbrahim AKŞİT / Teftiş Kurulu Başkan Yardımcısı

Devletin Hafızası: Arşivlerimiz

Arşivler geçmişten geleceğe açılan en önemli kapılardan biridir. Yarınlarımıza ışık tutacak yegâne kaynaklar arşivlerde saklanmaktadır. Her milletin tarihi bir mirası vardır. Bu tarihi mirasın çok önemli bir kısmını ise arşivler, kütüphaneler ve eski eserler dediğimiz maddi ve manevi kültür varlıkları oluşturur. Bir milletin bekasında bu kültür varlıklarının önemli yeri vardır.

Bu manada bir milletin ve keza devletin hafızası arşivleridir. Arşivleri ve arşiv faaliyetleri düzenli olmayan, bir düzen ve intizam içinde bu faaliyetleri yürütmeyen milletlerin hafızası kırık demektir. Hani bir söz var ya; "Geçmişini hatırlamayanlar, onu bir kere daha yaşamak zorunda kalırlar." diye. Geçmişin ışığı ile geleceğini aydınlatmak isteyen milletlerin müracaat edeceği kaynaklar ise arşivlerde saklanmaktadır. Dolayısıyla arşivlerine yeterli özeni göstermeyen milletler denizin ortasında pusulasız kalmış gemiler gibidir.

Arşivler, devletlerin, devlet içindeki toplumsal kesimlerin, fertlerin haklarını ve uluslararası ilişkileri belgeler ve korurlar. Arşivler milletlerin tarihindeki herhangi bir olayı, konuyu aydınlatmaya ve o konuda

tespit yapmaya yararlar. Söz konusu döneme ait örf ve adetleri, sosyal yapıyı, benzer meseleleri ve bunlar arasındaki ilişkileri ortaya koyarlar. Özet bir deyişle, bir milletin geçmişi arşivlerinde hayat bulmaktadır.

Arşivlerin bu özelliğinden olsa gerektir ki Osmanlı Arşivleri bugün dünya çapında önemi haiz bir konumdadır. Zira bugün varlığı devam eden birçok milletin ve devletin geçmişi bu arşivlerde saklıdır. Dünyaya yedi yüz yıl hükmetmiş bir devletin ekonomik, siyasi, sosyal, kültürel yapısı, eğitim, adalet, maliye sistemi vb. hususları halen bu arşivlerden öğrenilmekte ve hatta bazı ülkeler tarafından da örnek alınarak uygulanmaktadır.

Bir devlet ve millet için bu kadar önemli olduğunu düşündüğümüz arşivler için acaba taşıdığı öneme uygun bir yaklaşım içinde miyiz?

Arşivleri aslında insan beynine benzetebiliriz. İnsan için beynin anlamı ne ise arşivler de devlet için aynı anlamı taşırlar. İnsan beyni bilgileri depolarken çok orijinal bir şekilde çalışır. Zira insan algıladığı bilgileri öncelikle beynin ön bellek denen kısmında depolar. Ön bellek aslında bir anlamda günlük hafızadır.

Geçmişin ışığı ile geleceğini aydınlatmak isteyen milletlerin müracaat edeceği kaynaklar arşivlerde saklanmaktadır. Dolayısıyla arşivlerine yeterli özeni göstermeyen milletler denizin ortasında pusulasız kalmış gemiler gibidir.

Buradaki bilgiler de kalıcı bilgiler değildir. Eğer bu bilgileri belli bir sistematik içinde ana belleğe aktaramazsanız bunlar buhar olup beyninizden uçar gider. Eğer sistemli bir şekilde bunları ana belleğe yerleştirirseniz çok zaman sonra bunlara ulaşmak istediğinizde beyniniz doğru bir şekilde stoklanmış o bilgiyi kolayca size hatırlatacaktır. Günümüz dünyasında, bilgisayarların yapımına temel teşkil eden de işte bu sistematiktir.

İyi oluşturulmuş bir arşiv de bilgilerin belli bir sistematik içinde sıralandığı beyin gibidir. Bilgileri stoklarken gösterilen özen, gayret ve emekler semeresini; sağlam, dinamik, geçmişinden emin, geleceğe güvenle

bakan, elindeki verilerden dolayı hakkaniyetle hareket edebilen bir devlet yapısı olarak verecektir.

Arşiv ve arşiv faaliyetlerinden sorumlu olan kimseler görev yaptığı bölümün, dairenin, kurumun hafızasının koruyucusudurlar. Bu görevlilerin konuya hassasiyeti arşiv faaliyetlerinin başarısını bir kat daha arttıracaktır. Bu görevi ifa edenler arşiv hizmetlerini yürütürken devletin hafızasını da tuttuğunu unutmadan bu görev sorumluluğunun bilinci içinde çalışmalıdırlar. Açık bırakılan bir musluk, yerine konmayan bir evrak, düzgün tutulmayan dosyalar ile aslında arşiv görevlisi milletin ve devletin geleceği ile oynadığını unutmamalıdır.

Şunu üzümlere belirtmeliyiz ki kamu arşivlerinin çoğu maalesef su baskını, yangın ve deprem riski altındadır. Genellikle kurum arşivleri için tercih edilen mekânlar binaların bodrum katları ve mahzenleridir. Bu mekânlar da her türlü riske maruz olacak vaziyette, adeta başına gelecek felaketi bekler durumdadır.

Hepimiz şöyle bir hafızamızı yoklasak acaba arşiv yandığı için veya su baskınına maruz kaldığı için ve-

yahut da depremde binanın altında kaldığı için birçok hukuksal verilere ulaşamamaktan dolayı hak kayıplarına uğrayanların veya ailesinin soy kütüğünü öğrenemeyenlerin üzücü hikayelerini ortaya koyan serzenişleri kulaklarımızda çınlamaz mı? Eminin aramızda bu türlü hatırası olan insanımız epeyce fazladır. Çare babında bazı palyatif tedbirler almaya kalksak da bunların gidenleri geri getirmediği ve derde derman olmadığı ortadadır.

Aslında her şeyden önce kafamızdaki arşiv algılamasını değiştirerek işe başlamak lazım her halde... Öyle ki arşiv deyince aklımıza karanlık, izbe, toz toprak içinde, her an bir böceğin elimizde ayağımızda gezinebileceği, karmakarışık, ıssız, ürkütücü, bir an bile fazla kalınmak istenmeyen, araba lastiğinden el süpürgesine, boş mukavva kutulardan miadı dolmuş bilgisayarlara kadar lazım olmayan ne varsa atılan, evrak ile hurdanın harman olduğu mekânlar gelmiyor mu? Buna düğüştürse bir cevap verecek olursak cevabımız EVET olmaz mı?

Hâlbuki arşivlerin, bir kurumun en göz alıcı yeri olması gerekmez mi?

10 Temmuz 2010 tarih ve 27637 sayılı Resmi Gazete 'de yayınlanan İçişleri Bakanlığı Merkez ve Taşra Teşkilatı Arşiv Hizmetleri Yönetmeliği iyi bir arşiv nasıl olması gerekiyorsa bunun bütün ince ayrıntılarını bizlere sunuyor. Yeter ki Yönetmeliği önümüze alıp alıcı gözle tüm satır aralarına bir göz atalım...

Yeni Yönetmelikte de üzerinde durulduğu gibi arşive evrak konulması ve arşivden evrak çıkarılması bir düzene bağlanmıştır. Yetkisiz kişilerin arşivden izinsiz evrak alması veya hut da birim amirlerinden izinsiz evrak giriş ve çıkışı kesinlikle mümkün değildir. Eğer bu konuda bir zafiyet var ise orada her türlü soruna duçar olmak mümkündür. İşte bunu iyi bilen ecdadımız da üzerine titredikleri arşivlerden izinsiz evrak çıkarmanın müeyyidesini ağır tutmuştur.

Unutmayalım ki "İyi aşçı, elindeki malzeme ile en iyi yemeği çıkaran"dır. Elimizdeki imkânlar sınırlı olsa bile alınacak küçük tedbirler sayesinde arşivlerimizi çok daha güvenilir ve uygun şartlarda hizmet verecek duruma getirebilir ve bu vesile ile milletimiz ve devletimize çok daha faydalı olabiliriz.

